

Učiteljski Tovarš.

~~~~~  
List za šolo in dom.

~~~~~  
Izhaja 1. in 15. dné vsakega meseca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj X.

V Ljubljani 15. maja 1870.

List 10.

TOŽEČA TICA.

»Zakaj pač žalostna si tica,
Da več ne poješ, kakor prej?
Morda ostala si samica
Zgubivši družeta, povej?

Morda ne veš, da v naše kraje
Vernila se je pomlad spet,
Ki krog stvarém življenje dáje,
Razsiplje zelenje in cvet?«

»O vé m, da tú je pomlad zala,
Ki vsem je ljuba tak' serénó;
Tud' jaz bi se je radovala,
Al' srečo vzel mi je nekdó.

Ko šla iskat okrog sem hrane,
Da mlade bi napítala,
Prišel nekdó je iz poljane,
Mi mlade vzel iz gnjezdica.

Zató sem v žalost zatopljena,
Ko sestre krog se veselé,
Ker réva zdaj sem zapuščena
In moji mladi, kdo vé kje? —

Pri njih veselje sem imela,
Ki nikdar več ne vérne se,
Po dnevi sem jim sladko pela,
Po noči krila gnjezdice.

Zdaj moram ločena pa biti
Od mladih svojih za vse dni;
Kakó se čem še veseliti,
Vidé neusmiljenost ljudi!«

Fr. Cimperman.

Pedagogika in verozakon.

(Konec.)

Da pa zopet pridemo do svojega primerjanja, prašajmo v drugič, kako se zmožnosti harmonično ali soglasno razvijajo. Red verdeva vsako množstvo, in pogoj vsakega réda je višje edinstvo, katero pa je ali v okrožju verdevanih reči, ali nad njimi. To višje edinstvo izpeljuje kerščanska pedagogika iz Boga in njegove milosti; za racijonalno (zgolj umsko) pedagogiko se pa to mora iskati le v človeški naravi. Človek bi tedaj sam iz

sebe brez božjega razodevanja mogel vravnati razmero med spoznanjem in hotenjem, med duševnimi in telesnimi močmi, med notranjstvom in vnanjstvom, med osebnim in družinskim poklicem!!

Človeška poželjivost je že sama po sebi močni nagib, ter rada razgraja, ako je nagib višje verste ne varuje v ravnovežju. Takih nagibov ima kerščanstvo obilo; neverna pedagogika, izvzemši vnanje posilstvo, opira se le na misel človečanstva (zgolj humanizem). Za nepopačeno človeško izobraženje se pametno, to je premišljeno, in z vspehom ne moremo poprej prizadevati, dokler ne določimo, kaj je zgolj humanizem (človečanstvo). Ako pa ločimo človečanstvo od osebe za pedagogičen ali praktičen namen, ne dosežemo ničesa, ker na tak način se dobí le metafizičen zapopadek človeškega bistva; kakor tako se pa ne more niti zboljšati, niti pokvariti.

Humanizem naj se pa išče v estetičnem izobraževanju. Ne gledé na to, da je nemogoče povsod veljavno mero najti, kaj je lepega in spodobnega, ne dá se to tako dolgo izpeljati, dokler je na svetu milijone ljudi, kateri si morajo s teškim nekoliko tudi z duhomornim delom svoj vsakdanji kruh služiti; to pa stavlja znanstvenemu izobraženju nepremakljivo zapreko. Da razširjenje znanih in iznajdba novih mašin tukaj bistveno ne more nič pre narediti, je očitno. Veljá pa nemara dobrovoljnost, s katero sami dobrote v življenji uživamo, pa jih tudi drugim privoščimo za verhuncer humanistične omike, — zato res naš čas ni vgoden, ko si narod, družina in posamesni bojuje za svoj obstanek. Darežljivost in resnična nesamopridnost za občno korist, ktera je nekristijanu naj višja in prva, kristijanu pa druga krepost, to bi bil res cilj in konec, ktereга mora vsak visoko čislati; po naših mislih se pa to pri nagibih, ktere ponuja zgolj narurna pamet brez božjega razsvetljenja, doseže le prav redkokrat. Bolj določno so pa želje in hrepenenje našega tolikanj materijalnega sveta izgovorjene v pesnikovih besedah: „V tihi sreči naj vsak vživa svoje veselje; ako vertnica sama sebe kinča, kinča tudi vert“; pri tem se pa lahko zgodí, da ima vertnar toliko z lastnim cvetličnim germom, toliko s svojim tihim ali hrupnim veseljem opraviti, da mu za tuje skerbí ne ostaja ne časa, ne moči. Kolikor se je namreč novošegna družina odtegnila duhu pozitivnega in sprejetega kerščanstva, je njena glasilka, ako že ravno ne

„virtus post nummos“ pa vendar „do, ut des facio ut facias“ — koliko plačaš, toliko dam, ali, kolikor ti meni, toliko jaz tebi. Tvarinarju je kruh in razveselovanje naj višji nagib.

Da pravi humanizem, po katerem bi mi morali hrepeneti, ne ostane meglena podoba, ampak na tanko določena naméra, morali bi postaviti vzor ali izvirno podobo, popolnega človeka, ktera bi zadostovala na vse strani, in bi bila vzvišena slehernemu, kateri bi jo posnemal. Takošni vzor ima kerščanska vera v osebi božjega sina, našega odrešenika, kakor je dobro naslikana v evangeljskih zgodbah in v izročilu svete cerkve; ni pa ta podoba nikakor takošna, kakoršno naš svet podtikaje ji svoje misli po samovoljni kritiki iz nje nareja.

Ako smo tedaj vedoma in s povdarkom omenjevali točke, v katerih se razločuje kerščanska pedagogika od racijonalizma, moremo pa pripravljene biti na ugovor, da nam nasprotna stranka ne zaverže vere, ampak v drugo versto stavlja le verozakon (konfesijon); kar imajo pa verozakoni splošnega, to pa povdarja in povzdiguje. Vprašajmo pa naj poprej: ali je tukaj govorjeno le od kerščanskih verozakonov in kar imajo le-ti skupnega med sabo, — pa bojimo se, da bi moderne pedagogike s takim vprašanjem smertno ne razžalili. — Odgovor bi bil: dá! Kakošna zadrega in stiska pa nastane sedaj za take pedagoge, ko morajo iz vseh kerščanskih verozakonov odbirati nauke vsem skupne! — Zgoditi se more le dvoje, in to dilema priporočamo vsem a) to ni mogoče, potem se uči v šoli toliko verskega nauka, kolikor je videti strahov, kateri so v sredi votli, ob kraji pa jih ni nič, in b) je mogoče, in iz tega skupnega se napravi potem nov verozakon, v katerem bi mogli radi ali neradi vtopiti se vsi verozakoni.

Človek, kateremu se sanja, da more kerščanstvo biti brez verozakona, (brezkonfesijonalno) v cerkveni zgodovini še praga ni prestopil, in je čisto neveden v tej znanosti. — To bi bila tvarina brez oblike, vera brez zaderžaja, občestvo brez zaveze in znamenja, in naj krajši in boljši izraz, kterege bi vsak lahko terdil, bi bil: Toliko verujem na kerščansko cerkev, kolikor je meni prav. Verski poduk brez verozakona ni nikakor kerščanski. Komur je vera v resnici draga, vendar mora spoznati: čimveč se rušijo nauki o verozakonih, tim bolj peša versko življenje, tim bolj se goji mlačnost. Kdor tedaj noče, da bi se vera oživila in ukrepila, prizadeval si bode tudi, da se

odpravijo razločivni nauki v verozakonih; kdor zna doslednje misliti, lahko to razumeva. Bralcem „Tovarša“ je menda znano, kakošne svéte je dajal Diesterweg učeniku, kedar ima učiti verozakon, pa ga v sercu ne veruje.

Konečno naj še pristavim nektere verstice. Nравnoverska odgoja je tudi po novi šolski postavi zapovedana, in slavna vlada je to javno v mnogih prilikah izrekla. Ta нравnoverska odgoja pa pri nas ne more drugačna biti, kakor katoliška. V verskih rečeh dovoljujejo nove postave učiteljem večjo prostost, toliko večja pa je sedaj dolžnost vernega učitelja, da se ne sramuje svoje vere očitno pokazati, toliko bolj častno tudi zanj, ako je pokoren cerkvenim postavam tudi sedaj, ko ga deželjska postava tako strogo v to ne veže. *M. Močnik.*

O učilu pri branji.

Za učiteljski zbor spisal *L. Belar.*

Govor ima posamesne glase in vsak glas svoja znamenja, kateri so déli vse abecede.

Iz malega števila teh znamenj se po pismu kaže bogati zaklad posamesnih besedí.

Ko se učenci vadijo brati, treba je, da 1) vsaki glas in njegovo znamenje dobro poznajo, t. j., da čerke pravilno berejo; 2) morajo vsak izrek, kateri se izobražuje po mnogoverstnem verstenju čerk, prav izrekati t. j. zloge brati; 3) morajo ravno tako tudi cele stavke po slovniških pravilih s primernim povdarkom brati.

Te tri vaje imajo namen učence v mehaničnem branju tehtno izuriti, in so tedaj prva in naj imenitnejša podlaga vsemu nauku v branju. Vsaki učni način se naslanja na prej omenjene tri točke, in skušnja uči, da se po različnih potih namen doseže. Treba pa je na tanko prevdariti, ktera pot je boljša. Želeti je, da se to učilo, kolikor mogoče, boljše in lajša.

Po mojem mnenju je naj bolje tisto učilo, ktero ima v podlago glavna učna vodila.

Govoril bodem o teh učilih in dokazal, ktero je naj boljše in vgodnejše za naše začetne šole.

Že prvo leto mojega delovanja na šolskem polju se je tu in tam pri nauku v branji že opuščalo čerkanje, in se je

slovkovalo. Tudi jaz sem se poprijel tega novejšega učila, akoravno nam ga v tadanji pripravniški šoli niso priporočevali. Skušnja pa me je učila, da ima ta učni način lepe spretnosti od prvega.

Glavno vodilo pri podučevanju je: podučuj naravno! Da je to učilo na podlagi tega vodila, kaže to, ker se razvija iz pravilnega govora, t. j. iz živečih glasov. Tu dobiva vsaka čerka svoj pravi glas; pri čerkanju se pa čerke drugače glasé, kakor se slišijo pri navadnem govoru. Čerkanje tedaj ni naravno, ker se čerke in izreki z glasovi ne vjemajo. Otroci so se po tem učilu veliko pozneje brati naučili. — Spominjam se, kako smo se učili le bolj na pamet brati. Iz lažnjivega čerkanja oko ni moglo najdeti pravega izreka, ker čerk nismo po pravih glasih poznali. Čerkanje tedaj pri začetnem nauku ne veljá; koristi pa vendar tudi pri poznejem podučevanju, kedar učenci že znajo brati, da se namreč vadijo pravopisja, kar se posebno priporoča pri učenju drugega jezika.

Učilo, po katerem se uči brati in pisati ob enem, je sedaj sploh naj bolj navadno in tudi naj boljše. To učilo nauk v branji zeló oživlja, in na vse strani budí in hrani dušne in telesne moči. Učiteljem, kateri učé po tem učilu, ni treba dokazovati, da je ta nauk edini naj boljši, spešnejši in tudi naj kratkočasnejši v naših začetnih šolah.

Želeti je, da bi se tega učila noben učitelj v začetni šoli ne ogibal. Temu učilu ugovarjajo le tisti, ki ga še dobro ne poznajo in ne rabijo. Nekteri pravijo, da to učilo ni vgodno za to, ker si ubožni učenci ne morejo napraviti dovolj pisalnega orodja. Tablica in čertalnik staneta naj več kakih 5 do 6 kr.; ako bi bil kdo iz med učencev res tako reven, da bi ne mogel tega kupiti, bi se toliko soldov že dobilo po drugi poti.

Učitelj sem 16 let po deželi, torej tudi tega zadržka ne morem odobriti. Drugi menijo: neredno obiskovanje šole je vzrok, da se ne more ravnati po tem učilu. Vprašam pa: kje po deželi morejo učenci v natančnem redu hoditi v šolo? Ali ni zima in opravila na kmetih povsod enaki zadržek nerednega obiskovanja? Če je enemu učitelju mogoče, zakaj pa pri enakih razmerah ne vsem?

Neredno obiskovanje šole napravlja več razredov, ktere more učitelj ob enem podučevati. Ali ni tedaj ravno pri takih okoliščinah to učilo naj pripravniše, da se otroci med tem, ko

se učitelj peča z enim razredom, drugi ne dolgočasijo? Priterdim pa, da ta učni način moči učiteljeve bolj napénja; da bi se pa učiteljem priljubil, kažem še glavna učna vodila, na ktera se ta metoda naslanja, in tako nauk v branji in pisanji zeló pospešuje.

Ktera prej omenjenih metod zbuja bolj učenceve moči? Jaz mislim, da ta, ker se pri tej oko, uho, roka in vsi govorni organi ob enem vadijo. Otrok se torej vadi z dušo in telesom delati. Zraven se tudi opravičuje glavno vodilo: poduk naj bo prijeten. Kako veselje je za male, ako to, kar berejo, tudi znajo sami začerkati!

Podobe, ktere so se oči navzele se še bolj vtisnejo, ako si jih učenci s pisanjem poočitajo. To veljá glavnemu vodilu: poduk naj se vedno poočituje!

Mladini je prirojeno gibanje. Ker se dušne moči le s pomočjo telesnih razvijajo, je treba, da se razmisljenosti ustavlja in tudi životu daje dela.

S tem učnim načinom se tedaj vadijo delati in misliti, in tako se v šoli ohrani mir in red.

Pri vsakem, posebno pa pri začetnem nauku naj učitelj združuje več namenov. Branje je središče vsega nauka v govorjenji; iz tega izvira pravilno govorjenje, pisanje in branje, in ne narobe. To učilo še posebno slovniške vaje v govorjenju in pisanju naravno razvija in pospešuje, ne pa posamesno čerkanje ali slovkanje. S tem se dela na korist pravopisju, lepomisju in sploh spisovanju. Napredek, ktereга smo v novejšem času dosegli v lepopisji, je temu očiten dokaz.

Iz svoje lastne skušnje vem, kako koristno je to učilo za tiste, kteri niso imeli prilike, da bi bili hodili v šolo. Učiteljarij sem že na dveh novo vstanovljenih šolah. Da je tam nevednost in ukaželjnost navadno večja kot drugod, je gotovo. Vaje, ktere so učenci domá na tablicah izdelovali, so odraščeni posnemali, in so se tako brati in pisati naučili.

Če tudi ta učni način na videz ne dela ravno čudežev, je vendar vspeh toliko gotovši, ker se ž njim naravno napreduje.

Ako se tedaj za to učilo potegujem, nočem pa nikakor terditi, da ie po tem dosežemo namen. S tem le hočem dokazati, da je učencu bolj naraven, kakor čerkanje in posamesno slovkanje.

Kdor je na to gledal, po kako različnih potih si je že marsikteri ta ali uni prisvojil vednosti, ne more le eno učilo za edino pravo, ampak le za boljše pripoznavati.

Tukaj velja prislov: Poskusimo vse, in poprimimo se boljšega.

P o s t a v a

za vojvodstvo Kranjsko o šolskem nadzorstvu.

(Konec.)

III. Deželno šolsko svetovalstvo.

§. 33. Naj višje šolsko nadzorništvo v deželi je c. k. deželno šolsko svetovalstvo.

Njemu so podložne:

1. šole in odgojilni zavodi, ki so odločeni okrajnemu šolskemu svetovalstvu v delokrog;

2. odgojilnice za učitelje in učiteljice na ljudskih šolah in šole vadnice, ki so zraven;

3. srednje šole, (gimnazije, realne gimnazije in realke), ravno tako tudi privatne in posebne šole te verste, ako so te pod višjim vodstvom učnega ministerstva.

§. 34. V deželnem šolskem svetovalstvu so:

1. deželni pervosednik ali namestnik, kterega on imenuje, kot pervosednik;

2. dva poslanca deželnega odbora;

3. poročevalec za upravo in gospodarstvo pri šolah;

4. deželni šolski nadzorniki;

5. dva katoliška duhovna;

6. dva uda iz med učiteljev.

§. 35. Ude deželnega šolskega svetovalstva, kterih omenja §. 34. pod št. 3. 4. 5. in 6., imenuje cesar po nasvetu ministra za bogočastje in uk, in sicer dva katoliška duhovna po predlogu knezoškofjskega ordinarijata, dva uda iz med učiteljev pa po nasvetu deželnega odbora, in upravnega poročevalca v dogovoru z ministrom notranjih zadev.

Služba udov deželnega šolskega svetovalstvo imenovanih v §. 34. št. 2. 5. in 6. traja šest let. Udje iz med učiteljev dobivajo službino iz deržavnih denarjev.

§. 36. Deželno šolsko svetovalstvo ima v zadevah sebi podložnih šol tisto oblast, katero je dosihmal imela politična de-

želna vlada, in katero sta imela višja cerkvena vlada in višji šolski nadzornik, ne kraté pravice, spoznane cerkvenim višjim gosposkam v postavi 25. maja l. 1868. derž. zak. št. 48.

Njegovo delovanje tudi obsega:

1. da čuva nad okrajnim in krajnim šolskim svetovalstvom, da ogleduje in vravnuje šole za učitelje in šole vadnice, ki so zraven;

2. da poterjuje ravnatelje in učitelje na srednjih šolah, ktere vzderžuje srenja oziraje se vendar pri tem na posebne pravice, ktere o tem imajo srenje, društva in zasebniki;

3. da odobruje učilne načerte, učilne pripomočke in učilne knjige za srednje in predelne šole (Fachschulen);

4. da vsako leto ministerstvu za bogočastje in uk poročá o vsem šolstvu po deželi.

§. 37. Seje deželnega šolskega svetovalstva so redne ali izvanredne.

Pervosednik more izvanredno sejo sklicati vsaki čas, in jo tudi mora, če dva uda to zahtevata.

Zadeve, o kterih gre razsodbo izreči ali nasvete ali predloge staviti ministerstvu za bogočastje in uk, obravnavajo se skupno v zboru; vse druge pa pod svojo lastno odgovornostjo reši pervosednik, kteri v vsaki seji poveda, kaj je med tem časom ukrenil.

Deželno šolsko svetovalstvo se more tudi v posamesnih zadevah podpirati z zvedenci, kteri se pri zboru posvetujejo.

§. 38. Da deželno šolsko svetovalstvo more sklepati, je treba, da je nazoča večina udov.

Sklepa se z večino glasov. Iz med deželnih šolskih nadzornikov imata vselej le dva, in sicer odločilni glas le tista, ktera pervosednik za to odméni. Ako je število glasov enako, razsoja pervosednik, tudi ima pravico zoperstavljeti se izverševanju sklepov, kteri so po njegovih mislih zoper postavo, ter obračati se do ministerstva za uk in bogočastje, ktero zadevno reč razsodi.

Kedar se posvetuje in glasuje o zadevah, pri kterih gre za osebno korist kakega uda, se ta tega ne vdeležuje. Zoper razsodbe deželnega šolskega sveta se pritožuje pri ministerstvu za bogočastje in uk. Pritožbe se vložé pri deželnem šolskem svetovalstvu in imajo odložilno moč, če se to zgodi v štirinajstih dneh po tem, ko je bila reč razglašena, o kteri gre pritožba.

§. 39. V nujnih primerljajih (§. 14.) more tudi pervesednik sam ukazovati v tistih zadevah, ktere gre obravnavati skupno v zboru (§. 37.), vendar pa mora brez odlašanja in naj pozneje v prvi seji stvar predlagati deželnemu šolskemu svetovalstvu, da jo odobri.

§. 40. Gledé občasnega obiskovanja, vodstva šolskih spravevanj, čujé nad delavnostjo šolskih ravnateljstev, krajnih in okrajnih šolskih svetovalcev i. t. d. imajo deželni šolski nadzorniki v prvi versti neposredni vpliv do didaktično-pedagoških šolskih zadev; minister za bogočastje in uk pa jim daje potreben službini poduk.

Deželni poglavar more pa v posamnih primerljajih posel izročiti tudi drugim udom deželnega šolskega svetovalstva.

Nadzorniki poročajo o svoji delavnosti deželnemu šolskemu svetovalstvu; njegova sporočila predlaga šolsko svetovalstvo naznané, kaj se je v njih sklenilo in ukazalo, ministru za bogočastje in uk. Deželni šolski nadzorniki imajo dolžnost, dobivši ukaz tudi naravnost poročevati ministru za bogočastje in uk.

§. 41. Pervesednik deželnega šolskega svetovalstva razdeluje opravila posamesnim udom, in izveršuje sklepe. Potrebne pomočnike in potrebšine za pisarnico daje politična deželna gosposka.

Konečne odločbe.

§. 42. Kakor hitro se vstanóvi deželno šolsko svetovalstvo, okrajno in krajno šolsko svetovalstvo, imajo ti novi organi prevzeti opravila, ki so jim po tej postavi izročena.

Stari in mladi Slovenec.

Tiska.

O. *Compressio*; tiskü ili têsku m. *torcular*, tištati - štã -iši, premere, — se *contendere*, têtšiti -tã -iši *fundere*, spumare, - tñikü *torcularius*.

S. Tiska i stiska; adj. têskü - nü, têskota - knota, - sìností - nota *angustiae*, *spatium angustum*, têskovati se *comprimi*, têsíniti *coarctare*, - se ali têsínêti - êjã *coarctari* cf. sotêska.

Tlo.

S. Kdo bi si mislil, da je stsl. srednjega spola v ednini tlo n. *pavimentum*, tudi ženskega: tla, scr. *tala solum*. Sicer pišete kakor jaz razno: na tla, tlêh, tlê, tli itd.

Tlūkū.

O. I tlūkovanije interpretatio, tlūkari - kovateli - vīnikū, tlūkū, tlūmači interpres, tlūkovati i tlūmačiti interpretari.

S. Nsl. tolmačiti - čevati in tomačiti, tolmač cf. germ. dolmetsch iz sloven., serb. tolkovati iz rus.

Tlūstū.

S. Pinguis, tlūšta nsl. tolšča ali tušča, tolstina, tolščava, tlūstosti - tota pinguedo, tlūstēti - ēja pinguescere.

Tlēti — tliiti.

O. Tlēti - ēja - ješi corrupi, tliiti - lja - liši corrupere, tlinū ad corrupendum aptus, tliivū qui facile corrupitur; tlja f., tlēnīje corruptio, noxa, tinea, erosio; tljetvorivū - rimū - rinikū - rīnū perniciosus.

S. Jeli isto stsl. tlēti i nsl. tleti, tlim (glimmen)?

To — ta.

S. Vidim, da stsl. tolikrat pišete na pr. to conj. et, itaque, ergo; v raznih zvezah p. to že, to i, to že i, to ili, kako, küde; i to, i to že itd.

O. Tu pa je adv. ibi p. do tu, oī tu; tu abije illico, tu tako, tunū adv. recte est tum, tu addito pronomine nū.

Tobolčić.

S. I tobolčikū saccus, serb. tobolac, nsl. tobolec köcher des mähers.

Toliti.

O. Tolja - liši placare, comescere; rad. tl, tr.

S. I nsl. toliti dete, luč (cf. tolažiti); serb. tutoliti, potutoljeno clam.

Tomiti.

O. Tomlja - miši circumagere, vexare, domare, — se; tomljenije (nanesti, navesti) poena, tominū fatigatus, tomiteli - nica tyrannus, - listvo, - stvovati vexare.

S. Vjema se s tem, pravite, nsl. tomljati, temljati circumagere; ga je dobro stemljal ali iztemljal t. j. izučil.

Trakū.

S. Razun band, fascia, tuchsaum, sukneni trak, se rabi slovanski tudi sunčeni trak radius solis, rus. toroka pl.

Trajati — trūpēti.

O. Traja - ješi durare; trūplja - piši ferre, perseverare, patientem esse.

S. Zdelo se mi je, da je trajati iz lat. trahere, tal. tirare, trarre, a vidim, da je že stsl., serb. bulg. iz ser. trâ servare; terpeti je pati, da si mi rabi tudi v pomenu durare, terpežljiv; trapiti exercuare.

O. Trüpênije - êlistvo - stviye patientia, - pêvati pati, - êlino, trüpêlivü - vînü patiens; trüp je sicer rad. rigere, trüpostî - pükostî - kota austeritas, acerbitas, -püčina res acerba; otrünâti za otrüpnâti obtorpere.

S. Otrpnoti ali oterpniti (mraza) obrigere, strpniti; oterpnêti indurescere, utripati torpere, otripeti; utrnenje zubi, ovce strple gelte schafe, trpek acerbus.

Trepati.

O. Treplja - plješi palpare, - se; alis plaudere, treperiti - rja - riši, trepetati - šta - eši tremere, horrere; trepetivü tremens, - tica arbor quaedam, fortasse populus tremula p. trepetičije i topolje, serb. trepetljika.

S. Trepati klopfen, ausschnellen (leintücher), kakor rus. tudi nsl. trepať flachs brechen; trepati - treniti blinzeln, kar bi z očima trenil, trnutje ictus oculi, tra- tripavica augenlied, zitterglied uti lat. palpebra; cf. utrniti das licht putzen; trepti bulg. slünce to trepti da zajde.

Drobtinice iz dnevnika slovenskega učitelja.

Spisuje *Josip Levičnik*.

Motto: „Nulla dies sine linea!“
Stari rimljanski pregovor.

Od gnojenja prestopili smo z gospodarstvenim ukom na sejanje. Kaj tehtno se je tu govorilo, da naj se pri tem posebno gleda: kam da se seje, kaj naj se seje, in kako naj se oskerbujejo poljske rastline. Akoravno pa vsaka poljska rastlina zahteva od zemlje živno moč, je vendar treba vedeti, ktera potrebuje več ali manj gnoja; — ktera zahteva plevela prosto in bolj ali manj zrahljano zemljo; — tudi na pravi čas setve se mora imeti posebni pozór. — Torej naj se izvoli pôljskim rastlinam vsaki svoje pravo mesto. Tako n. pr. puščajo žitna plemena prihodnjim rastlinam slabo zemljo, — zlasti še tudi zastran tega, ker raztrosijo še dovolj plevelnega semena. Njive, na katerih je rastla kúha (podzemljica, repa, korenje)

in sočiva puščajo prihodnim rastlinam zrahljano, tedaj boljše zemljo. Tudi rastline za pičo, kakor so razne detelje i. dr., prihodnjim zemeljskim pridelkom zastran globoko v zemljo segajočih koreninic dobro služijo. Obertnijske rastline popuščajo zemljišča v raznem stanu.

Oziroma na točko: kaj naj se seje, je g. docent posebno priporočal, da naj se gleda na dobra semena. Resnico je govoril g. profesor, da marsikaki kmet na ves mogoči način snaži in dérgne žito, ki je odmenjeno za prodájo, na semensko žito pa se nasprotno pogosto kaj malo gleda, akoravno se pleme in množina novega pridelka navadno ravná po semenu. Celó pri slami se vidi razložek. Priporočevalo se je tù, da naj se v malem naredí skušnja z dobrim in slabim semenom, in videla bi se ostermljiva razlika pri pridelku. Djal je gosp. profesor, da moka v semenskem zernu je tako rekoč živež za kal prihodnje rastline; moka zernova je to, kar je materno mleko za mlado živino. Naj se vzame torej vselej dobro, lepo, teško seme; ja, še več: naj se v to že o žetvi odberejo naj lepši snópi, in sicer tam, kjer se je pridelek naj bolje obnesel. *) Tudi očisti naj se seme vselej zeló na tanko, da se ne bo z žitom tudi že plevel sejal. **) Dalje naj se gleda pri semenu tudi na njegovo kalitev. Tako n. pr. ohrani bojè pšenica 6, rež 3, oves celó do 11 let kalno moč; samo semena se morajo shranjevati na suhem. 1 do 2 leti staro seme je vender naj bolje, ker čim mlajše je, tim hitreje ozelení. Tudi seme spreminjevati, t. j. vzeti ga iz boljših zemljišč in bolj rodovitnih krajev, je dobro, in to sicer ne le pri žitnih plemenih, ampak tudi pri lanu itd. ***) Pristavljaj je gosp. profesor še k temu tudi, kako naj se nektera žitna in tudi druga semena n. pr. grah, leča

*) V izgled nam je postavil g. profesor ravnanje nekega Angleža. Le-ta je šel ob času pšenične žetve po njivi, odbiral in porezoval naj lepše in naj bogatejše kláse, dal jih omlatiti in potem je odbiral pri posamesnih zernih naj lepšo in naj debelejšo pšenico. To je delal zaporedoma več let in za-plodil si s tem ravnanjem tako bogat pridelek, da se ljudje niso mogli prečuditi nad veliko srečo bogatega moža. Izverstni pridelek pripisovali so tedaj le sreči, in ne skerbno izbranemu semenu. Pis.

**) Šaljivo nam je omenil g. profesor mnogih vraž, vsled katerih po mislih abotnih ljudi hudič in copernice ljuliko med žito sejejo, akoravno so mnogi v svoji brezskerbni nespameti sami tisti čarovniki, ki so trosili in sejali plevel in osat med setev. Pis.

***) Omenjal je g. profesor pri tej priliki rigajsko laneno seme, kterega je bila naša sl. kmet. družba letos precej veliko naročila, za kterega so se bili pa gospodarji kar spopadeli in ga mnogi njih, ki so ga želeli, celó nič niso dobili. Slišali smo — menda se ne motimo, — da je naj

in bob — da bi se namreč ugonobile zaželke, ki so pogosto skrite v osrednji semena — izpostavljajo na gorkoto do 60 stopinj po R., ker taka vročina ne zatré še kalitve pri tem sočivji.

V daljnih podukih prišli smo do semenske množine in sejanja. Semenska množina se ravná po debelosti semena in po velikosti rastlin. Naj bolje je, da se ne seje prepogosto in ne preredko; — pri lanu n. pr. sejejo ondi, kjer bi radi imeli boljše predivo, bolj gosto; ondi pa, kjer želijo pridelati dobro seme, bolj redko.*) To veljá tudi pri rastlinah za pičo. Tudi po okoliščinah podnebja in zemljišč se ravná semenska množina in še celó po času setve. Tako naj se n. pr. seje na suhah zemljiščih bolj redko, da se vlaga med seme bolj razdeli. Zgodnje sejanje je bolje mimo poznega, ter mu je nasledek gostejša rast.

O sejanju govorilo se je mnogo, in sicer o dvojnem načinu: o sejanju z rokó in o sejanju z mašinami. Ker dobro sejanje z rokó zahteva veliko pozornosti in tudi mnogo vaje, so se, kaj pa da, priporočevale v to mašine, ker one tudi seme bolj enakomerno raztresajo in množino semena vredujejo. Tudi se z mašino lahko seje, kedar je vetro, kar pri sejanju z roko ni lahko mogoče. Se vé, da vsaki svet, zlasti gričnati in kamniti ni za mašine; kjer pa je zemlja za to sposobna, so one vsega priporočevanja vredne.***) Za tim govorilo se je tudi nekoliko o času setve, in v obče se je priporočal za bolj občutljive rastline, kakor so n. pr. turšica (koruza), proso, bela pesa i. t. d. poznejši, tedaj toplejši čas, — naj bolje mesec maj; žitna plemena so manj občutljiva, in se smejo bolj zgodaj sejati.

---

več tega semena šlo na Gorenško in zlasti v Bohinj; nadjamo se pa, da o svojem času tudi kdo iz med teh gospodarjev bode razglasil izid svoje skušnje. Pis.

*) Znamenito bode morebiti dragim bravcem, ako jim povemo, da naj debeljšega semena, boba namreč, gre 500 zèrn na 1 funt; naj drobnejšega pa, namreč tobaka, celó do 7 milijonov na 1 funt. Pšenice štejejo na 1 f. do 20 tisuč zèrn. (Kdor ne verjame, naj pa šteje!) Pis.

**) Posebno vneto je g. docent priporočal, naj bi učitelji v krajih, kjer so polja za obdelovanje z mašinami pripravne, ljudi na vso moč za vpeljavo tacihih strojev vneli. Naj bi se v to vzelo več gospodarjev ali pa cele srenje skupaj, in naj bi si omislili mašine. Tako sta n. pr. že pred kakim 30 leti stopila na Švicarskem dva premožna gospodarja v tovaršijo, omislila si stroje, ter posojevala jih proti zmernemu plačilu sovašanom. Tudi na Ogerskem si je v viselburgškem komitatu neka srenja omislila póljske mašine, ter se kmetovalci potem v obdelovanji svojih posestev verstijo z njihovo rabo. Pis.

Tudi o zmesu poljskih pridelkov se je nekoliko povedalo, kakor sejejo n. pr. v Banatu vkup pšenico in rež; v nekterih krajih mesijo med oves grahorico; tudi druga sočiva sadé med žito. Priporočevalo se je tudi, kar je zlasti pri nas po Kranjskem pogosto videti, vkupno sadenje turšice, fižola in buč, ali turšice, krompirja in repe itd. Tudi med rastline za pičo je dobro saditi razna sočivja. Ker sem tu ravno v misel vzel našo kranjsko deželo, naj mimo gredé povem, da je bila ona za naše gosp. docente po večjem le „tera incognita“, t. j. zemlja tuja, neznaná. Razun g. dr. Meliharja, ki nam je večkrat pravil od plemena kranjskih čebel, je le redkokdaj kak docent omenjal našo deželo. Ne vem, se li res pri nas celó nič posneme vrednega ne vidi, ali pa so gosp. profesorji na svojih znanstvenih popotvanjih zahajali le v druge dežele in pokrajine. Toliko pa menimo, da ima še vsaka dežela kaj tacega in morebiti tudi posneme vrednega, kar drugje nimajo. Zatorej naj ravno tu, kot na pravem mestu, zapišem spomina vredno besedo, ktere je izustil o neki priliki naš bivši verli gospod deželni šolski nadzornik dr. Fr. Močnik, rekoč: „Ni je tako slabe šole, da bi se jaz kaj v nji ne bil naučil“. Menimo pa po svojem pičem razsodku, da tudi pri kmetijah in sploh gospodarstvu je zeló tako. Če človek pri njih tudi nič posneme vrednega ne najde, pa vsaj morebiti vidi napake, kterih naj se varuje, — in tudi to je prav pogosto kaj dobra šola in neprecenljivi nauk.

(Dalje prih.)

Ogled po šolskem svetu.

iz Teržiča. (Učiteljski zbor kranjskega okraja v Škofjiloki. Konec.) — Dalje je na versto prišlo šolsko obiskovanje. Po dolgem kavsanji za nedeljsko šolo in proti nji in za vstanovljenje ponavljavne šole, ki jo bo menda deželni zbor imel sklepati, smo se zedinili tako, da naj se otroci nikjer na deželi ne silijo pred sedmim letom v šolo, po dvanajstem letu pa naj nastopi ponavljavna šola, in sicer tako, da se v mestih ne jemljó nevedni in nič podučeni v ponavljavno šolo, da se tako sčasoma primorajo mojstri le izšolane učence v uk jemati. Na deželi pa naj se vzame, kar pride, tudi naj bolj oddaljeni, tako da bi se bolj odraščeni lahko, kakor v Predoslji, tudi v gospodarstvenih rečeh podučevali. Peta, sedma, osma in deveta točka dnevnega reda so bile izpuščene, ker je že poldne odzvonilo, imelo pa smo še glavno vprašanje na versti, ki je bilo tudi pismeno izdelati. Bral je prvi svoje izdelovanje g. Špendal, in sicer tako resno in premišljeno

je bilo njegovo izdelovanje, da smo ga poslušali in da bi bil kaj spreten za „Uč. Tov.“ Povdarjal je v zastavljenem vprašanji: „Kako naj šola pripomore ali na to dela, da bi bilo ljudstvu bolj mar za njo in da bi ga bolj nikala, ko do sedaj“, narodno in cerkveno podlago ter zlogo med učitelji in duhovniki, in je tudi sedanje nadzorstvo šibal iz obeh ozirrov, ter je k sklepu povzel: „Kteri pa drugih veliko v resnici podučujejo, svetili se bodo ko zvezde na nebu na vse večne čase.“ Dalje je bral g. Levičnik svoj nemški spis, ter je povdarjal med drugimi lepimi rečmi natančno spolnovanje svojih dolžnosti, denarstvene ali materialne zadeve učiteljske, in je sklenil: „In Geldangelegenheiten hört jede Gemüthlichkeit auf“.

Med tem se je kazalo na uri pa tudi v želodecu že dalje pomakniti, in vse je hrepenelo, po dušnem krepilu se tudi telesno okrepcati, kar se je po zboru tudi zgodilo pri „Valantu“. G. ogleda pa še napravi predlog, da naj bi še g. K. svoje izdelovanje prebral. Prebiral sem tedaj svoj spis, ki sem ga v obeh jezikih izdelal in na vprašanje, v katerem jeziku ga želé, se je sploh glasilo: v slovenskem. Našel pa sem o ravno tem vprašanji, ki je bilo pisмено izdelano, dolžnosti vikših, dolžnosti učiteljev samih, staršev in učencev, ter sem želel pojasniti, da z združenimi močmi se bo dosegel pravi cilj in konec. Pri dolžnostih vikših sem omenil, da bi bila šola učiteljeva sila, ako bi postave le na papirji ostajale. Sila pa ni mila.

O dolžnostih učiteljev sem prav obširno omenjal, da naj bodo učitelji sposobni in vneti za svoj stan, ter naj si prizadevajo svoje dolžnosti na vse strani prav zvesto spolnovati. Naj začénjajo z Bogom, naj se za ukvestno pripravljajo, naj bodo v šoli, v cerkvi in v domačem življenji pravi zgled, in da naj ne nosijo zastonj imena učiteljevega, naj se po pravilih pri podučevanji in vzrejevanji kolikor moč na tanko ravnajo, naj pa tudi skerbé, da se učenci tudi domá po lepih naukih ravnajo, da bodo tudi djanske koristne nauke iz šole domú zasadili, ter se tako ljudstvu gotovo priljubili, ker pojde potem, kakor je življenje v šolo prišlo, gotovo tudi šola v življenje. Ako je pa še duhovščina učiteljeva desnica, ki ima pri ljudstvu še zmiraj prvo besedo in prvo mesto, potem bo gotovo tudi ljudstvo šolo spoštovalo in bolj cenilo, ko do sedaj. Ako si vé šola tudi še mnogo prijateljev in pospešiteljev nabirati med omikanim ljudstvom, in sicer s pogovori, s časopisi in pri očitnih šolskih slovesnostih, potem je šola svojo dolžnost storila, ker se tirja, da je odgojevalnica in izobraževalnica ljudstva. Prihodnje zborovanje bo v Kranji meseca septembra, in sicer po obéni želji s cerkveno slovesnostjo.

Iz Ljubljane. Odnosno na dopis „Iz Dolenskega“ v zadnjem listu „Učit. tov.“, v katerem se dopisnik britko pritožuje zaradi podeljenja Metelkovih daril in učiteljske službe v Loškem potoku, se mora v pojasnenje to-le opomniti:

Nahaja se simtertje kriva menitev, kakor da bi bila Metelkotova darila izključljivo odločena samo takim učiteljem, kateri se s sadjerejo pečajo. Temu pa ni tako.

Po glasu vstanovnega lista od 17. septembra 1862. l. pod št. 11466., sestavljenega na podlagi oporoke Metelkove, imajo pravico do ime-

novanih daril tisti učitelji po deželi, kateri se s posebno lepim zadržanjem in z gorečnostjo in marljivostjo v svojem poklicu odlikujejo, se za oliko slovenščine v ljudski šoli prizadevajo in sadnja drevesca uspešno požlahtnujejo. Take učitelje za podeljenje daril vladi predlagati spada tukajšnjemu preč. knezo-škofovskemu konzistoriju, in po njegovem predlaganju ima se ravnati vlada pri imenovanju podelitvi. Brez važnega vzroka pa se po postavi ne odstopi od predlage.

Kar se pa tiče druge pritožbe, se dopisnik iz imenovanja učitelja za opomnjeno službo naj bolj sam prepriča, kako krivo je sodil, in kako netemeljita je bila njegova sumnja; in da se vlada v takih zadevah opira na stalniša načela, kot so one, od katerih se govori v dopisu.

Dr. Jarc.

— Zopet spremembe v ministerstvu uka. Njegovo Veličanstvo je imenovalo dolénje-avstrijskega deželnega poslanca in odbornika A. Czedika za sekcijškega prednika v tem ministerstvu, in je ravno ta pridevek in značaj podelilo ministerskemu svétniku baronu Tomašku.

— Minister za bogočastje in uk je letos daljše binkoštné šolske praznike dovolil tistim učiteljem, ki grejo na Dunaj k splošnemu nemškemu učiteljskemu zboru, ki bode 8. 9. in 10. junija t. l. Sliši se pa, da se učitelji ne zglašajo kaj posebno, in da se jih še vseh vkup ni 500 oglasilo. Dunaj potrebuje več denarja, kakor ga zmorejo učiteljevi žepi.

Učiteljsko društvo.

K učiteljskemu društvu za **Kranjsko v Ljubljani** so dalje pristopili gg.: dr. Juri Šterbenec, duhoven v Ljubljani; Jernej Čenčič, učitelj v Šentjurju pri Šmariji; Anton Bezeg, učitelj v Sostri; Anton Kunšič, učitelj v Dolenji vasi pri Ribnici.

K učiteljskemu društvu **črnomeljskega okraja v Črnomlji** so pristopili kot ustanovniki in podporni udje gg.: prošt dr. Anton Jarc; Janez Kokalj, uradnik rudarskega društva v Radoni; Janez Logar, c. k. deželni sodnijski svetovalec; Janez Hudovernik, c. k. adjunkt; Anton Homač, oskerbnik rudarskega društva v Gradacu; Teodor Kirchhoff, vodja kmetijstva v Krupi; France Tomšič, inženir; Janez Kapelle, oskerbnik nemško-viteškega reda v Metliki; Feliks Hess, župan v Metliki; Karol Dolar, častnik; Jožef Merk, c. k. okrajni komisar; France Juvan, c. k. finančni komisar; France Macun, c. k. adjunkt; dr. Janez Péstotnik, c. k. okrajni zdravnik; Janez Majntinger, c. k. oskerbnik zemljiških knjig; Jožef Pihler, c. k. zapisovalec; France Schweiger, župan in posestnik v Črnomlji; Janez Müller, c. k. kancelist in posestnik v Črnomlji; Peter Ažman, c. k. kancelist; Lovre Koleša, občinski svetovalec in posestnik v Črnomlji; Ignac Müller, c. k. asistent; Jožef Kolbezen, posestnik v Črnomlji; Anton Prosenik, kupec v Metliki; Miroslav Horaček, lekar v Metliki; Anton Navratil, meščan v Metliki; Emanuel Fuchs, zasebnik v Metliki.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:
Jož. Rudolf Millo.